

Leven met ongemak

Epicuristische overwegingen

door

Clemens Janzing

Inhoud

Voorwoord	5
Hoofdstuk 1. Epicurus	7
Hoofdstuk 2. Bewustzijn als deel van de natuur	20
Hoofdstuk 3. Over deeltjes	28
Hoofdstuk 4. Fundamentalisme	35
Hoofdstuk 5. Epicurisme in de praktijk	52
5.1 Leven met anderen	56
5.2 Leven in een maatschappij	67
5.3 Maatschappijen naast elkaar	73
Over de auteur	7

Voorwoord

Het omgaan met ongemak is een belangrijk thema in onze tijd. Dit boekje bevat enige beschouwingen over wat nu ongemak is en aanbevelingen over hoe daarmee om te gaan. Ik ben daarbij uitgegaan van de leer van Epicurus (341-270 v. Chr.). De beschouwingen zijn niet iets als ‘het laatste woord’ maar vooral uitnodigingen voor discussie en verder denken.

Het eerste hoofdstuk is een – licht gewijzigde – kopie van de inleiding van een eerder werk (Brieven aan K., 2015). De overige hoofdstukken zijn bewerkingen van eerdere, niet gepubliceerde, essays.

Ik wens de lezer veel inspiratie en wijsheid toe!

Halsteren, maart 2020,

Clemens Janzing.

Hoofdstuk 1.

Epicurus

Het is opvallend dat in de afgelopen eeuwen de monotheïstische religies - het geloof in het bestaan van één god als schepper van alle dingen - de voornaamste levensbeschouwingen zijn geweest binnen grote gebieden van het westelijk halfrond. Deze dominantie is gepaard gegaan met actieve bestrijding van 'andersdenkenden', andere uitwerkingen van ideeën over godheden en ethiek, het rationele denken. De bestrijding kende hier en daar zeer gewelddadige vormen zoals gevangenisstraf, marteling en executie. In de historie van de christelijke godsdiensten - aanvankelijk toch een emancipatorische beweging voor allerlei mensen in het Romeinse rijk¹ - zijn belangrijke voorbeelden hiervan aanwijsbaar: de kruistochten, de inquisitie, actieve vervolging van verlichte denkers. Binnen de islam is een bepaalde opvatting van jihad, ofwel heilige oorlog, in het oog springend. De verspreiding van deze geloofsvorm is veelal langs de weg van bloedige vervolgingsoorlogen gegaan.² Zowel bij de

¹ Zie Fik Meijer (2008), *Macht zonder grenzen. Rome en zijn imperium*. Amsterdam, Atheneum-Polak & Van Gennep. Het christendom bood een ander geloofskader met meer zekerheid dan de traditionele polytheïstische Grieks/Romeinse stromingen.

² Hugh Kennedy (2007), *The Great Arab Conquests. How the Spread of Islam Changed the World We Live In*. London, Weidenfeld & Nicolson. Vertaald in 2008 door Guus Houtzager: *De grote Arabische veroveringen*. Amsterdam/Antwerpen, Bulaaq/Epo. Een uitgebreide geschiedenis van de verspreiding van de islam.

christelijke religies als de islam zijn hier en daar nog steeds signalen van willen behouden en/of uitbreiding van de dominantie aanwijsbaar, denk aan het 'enig ware geloof' dat sommige katholieken pretenderen te bezitten of het 'bestrijden van de ongelovigen' binnen bepaalde groepen belijders van de islam.

Voor zover nu bekend is, zijn de polytheïstische godsdiensten bij de Grieken en de Romeinen de bakermat geweest van de latere monotheïstische religies. Dat polytheïsme heeft de vorm gekregen van de 'heiligenverering' binnen het Rooms-katholieke geloof. Merkwaardig is dat andere benaderingen van de werkelijkheid vele eeuwen volledig op de achtergrond zijn geraakt. Zo heeft de filosoof Epicurus (341-270 v. Chr.) in de Griekse oudheid veel aanhang gekend, maar zijn denken is volledig overschaduwed door dat van Plato, Aristoteles en andere filosofen. De autoritaire structuren van (latere)samenlevingen pasten meer bij een 'autocratische' religie (o.m. het latere katholicisme), die Plato en Aristoteles incorporeerden (één almachtige God) dan een meer democratische levensopvatting als die van Epicurus. Immers Epicurus beschouwde mogelijke goden als niet belangrijk voor het menselijk bestaan. Als ze er